

*Питомець А. В.,
аспірант 2 курсу
заочної форми навчання, адвокат
(Одеський державний університет
внутрішніх справ)*

БОРОТЬБА З ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ ТА НЕЗАКОННОЮ МІГРАЦІЄЮ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан, запроваджений в Україні з 24 лютого 2022 року відповідно до Указу Президента України № 64/2022 [1], кардинально змінив безпекове та правове середовище в державі. У таких умовах значно зросли ризики, пов'язані з торгівлею людьми та незаконною міграцією, особливо вразливими стали жінки, діти, внутрішньо переміщені особи та громадяни, які перетинають державний кордон у пошуках безпеки.

Торгівля людьми в умовах війни набуває нових форм, зокрема експлуатації в трудовій сфері, сексуального насильства, примусового жебрацтва, втягнення у злочинну діяльність або бойові дії. За даними Міністерства соціальної політики України, лише з початку 2024 року статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, встановлено 119 громадянам, з них – 44 жінки, 65 чоловіків та 10 дітей (5 хлопців і 5 дівчат). Понад 24 000 українців намагалися нелегально в'їхати до ЄС через східні сухопутні кордони (2022–2024 роки) [2]. Проте реальна кількість випадків, імовірно, є значно більшою через прихований характер цього явища та низький рівень звернень до правоохоронних органів.

Особливе занепокоєння викликає збільшення кількості дітей, які опинилися без супроводу дорослих, або були незаконно вивезені за межі України. В умовах хаотичної евакуації, руйнування родинних зв'язків та нестабільності державних інституцій, такі діти стають легкою мішенню для організованих транснаціональних злочинних груп. Це вимагає системного реагування з боку правоохоронних органів, координації з міжнародними партнерами, а також ефективної діяльності центрів надання соціальних послуг та притулків.

Закон України «Про протидію торгівлі людьми» визначає основні напрями діяльності держави у цій сфері, включаючи виявлення постраждалих, їх реабілітацію, притягнення винних до відповідально-

сті [3]. Водночас в умовах воєнного стану реалізація положень цього закону ускладнюється: уражена інфраструктура, знижена функціональна спроможність поліції та соціальних служб, міграційні потоки, які складно контролювати, – усе це потребує нових підходів до міжвідомчої взаємодії та мобілізації ресурсів.

Незаконна міграція також набуває нових обрисів. Воєнні дії стали каталізатором масового переміщення осіб, як усередині країни, так і за її межами. Понад 6 мільйонів українців тимчасово перебувають за кордоном, і не всі з них мають чітко визначений правовий статус [4]. Це створює потенційні передумови для потрапляння в тенета трудової або сексуальної експлуатації, торгівлі органами, участі в нелегальній діяльності. Органи державної влади повинні посилити інформаційні кампанії серед громадян щодо ризиків та ознак торгівлі людьми, а також забезпечити механізми швидкого реагування на факти порушення прав громадян за кордоном.

Прикордонна служба України, Служба безпеки, Національна поліція, зокрема її підрозділи по боротьбі зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, адаптували свою діяльність до умов воєнного часу. Зокрема, здійснюється посилене патрулювання пунктів пропуску, аналіз ризикових категорій осіб, що виїжджають з України, а також оперативне співробітництво з іноземними правоохоронцями. У контексті боротьби з незаконною міграцією значення має діяльність Державної міграційної служби, яка має забезпечувати контроль за легальністю перебування іноземців в Україні, а також виявляти факти підробки документів, організації каналів нелегального перетину кордону.

Однак ефективна протидія цим явищам потребує не лише оперативної діяльності правоохоронців, а й забезпечення юридичного супроводу постраждалих. Тут важливу роль відіграє адвокатура, яка має виступати захисником прав осіб, втягнутих у торгівлю людьми чи підозрюваних у незаконній міграції, забезпечуючи дотримання правових гарантій під час досудового розслідування, судового розгляду, а також у міжнародних справах, що стосуються екстрадиції, депортації чи надання статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми.

Міжнародне співробітництво залишається одним із головних інструментів боротьби з транскордонною злочинністю. Україна є стороною Конвенції Ради Європи про боротьбу з торгівлею людьми 2005 року [5], а також активно співпрацює з Міжнародною організацією з міграції (МОМ), Європолом, Інтерполом, Frontex.

В умовах війни така співпраця має бути посилена – через обмін інформацією, створення спільних аналітичних центрів, проведення оперативних заходів щодо ідентифікації та ліквідації каналів незаконного переправлення людей.

Висновки:

В умовах воєнного стану торгівля людьми та незаконна міграція стали ще більш загрозливими проявами транснаціональної злочинності. Для їх подолання необхідно реалізовувати комплексний підхід, що поєднує профілактику, правоохоронну діяльність, міжнародну кооперацію та правову підтримку постраждалих. Посилення міжвідомчої взаємодії, удосконалення нормативної бази, навчання персоналу, використання цифрових технологій в ідентифікації ризиків – це ті напрями, які здатні суттєво підвищити ефективність державної політики в цій сфері.

1. Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022. № 64/2022. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

2. Міністерство соціальної політики України. Кабінет Міністрів України : офіц. вебсайт. 12.04.2024. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minsotspolityky-z-rochatku-2024-roku-119-hromadian-postrazhdaly-vid-torhivli-liudmy>.

3. Про протидію торгівлі людьми: Закон України від 20.09.2011 № 3739-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 32. Ст. 373.

4. Управління Верховного комісара ООН у справах біженців. Дані щодо вимушено переміщених осіб з України. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

5. Конвенція Ради Європи про боротьбу з торгівлею людьми від 16 травня 2005 року. Рада Європи. URL: <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking>.